

Dit beeld (naaldhout) van de H. Nicolaas heeft een lange en bewogen geschiedenis. Het is waarschijnlijk al in 1785 vervaardigd voor het nieuwe kerkhuis aan de Langestraat in de Oude Helder. Die kerk was gewijd aan de H. Nicolaas, vanaf het begin patroon van Huisduinen en Den Helder. In 1840 verhuisde het beeld mee naar de Kerkgracht waar intussen de nieuwe kerk en pastorie (Petrus en Paulus) gebouwd waren. Maar om onduidelijke redenen kwam het beeld op de zolder van de pastorie terecht! Tachtig jaar later kreeg het beeld alsnog een plaats in de kerk door toedoen van aannemer Willem Ran en kapelaan H.J. Hemsing. Het stond tot 1962 onder de gaanderij aan de pastoriekant. Toen verhuisde het beeld naar de nieuwe Nicolaaskerk. Na de sluiting ervan in januari 2009 kwam het beeld weer terug in de PP kerk, nu links voorin. Er zitten nogal wat barsten en een gat in de mantel. Maar wie maalt daarom bij een dergelijk oud beeld! Als je goed kijkt, zie je zelfs nog sporen van de beschildering.

Foto's: Nico Graaf, Alkmaar en Van Wijnen B.V.

OLD & NIEUW
HH. Petrus en Pauluskerk Den Helder

Bij de kruisafneming (statie 13) vinden we de vier priesters die in 1880 in Den Helder werkten: op de achtergrond rechts pastoor B. H. Brinkman, de kapelaans P.M.Bots en P.J.J. Scheffer, én de kapelaan die speciaal belast was met de zorg voor de gelovigen in de omgeving van de “bijkerk”, de O.L.V.O.O., de weleerwaarde heer F.L.Koxhoorn. Aangenomen wordt dat op de laatste statie de schilder zichzelf heeft afgebeeld temidden van de toeschouwers bij de graflegging. De staties zijn links- of rechtsonder gesigineerd en gedateerd: J. Dunselman 1880.

• *oud & nieuw*

Tijdens deze rondgang door de kerk heeft u hopelijk iets van de lange geschiedenis en de gevarieerde inrichting van dit gebouw kunnen proeven. Een aantal afbeeldingen vindt u ook terug op de website van de parochie www.mariasterrederzee-denhelder.nl

Informatie kunt u ook krijgen bij
het Parochiecentrum H. Maria Sterre der Zee,
Kerkgracht 55,
1782 GK Den Helder,
tel. 0223 - 612550,
e-mail: rk.denhelder@wolmail.nl

Waar dat mogelijk is, zullen we u graag verder helpen met het leren kennen en beleven van deze kerk, Oud & Nieuw.

Beste lezer,

Deze brochure gaat over de Petrus en Pauluskerk aan de Kerkgracht in Den Helder. Bij het samenstellen hebben we dankbaar gebruik gemaakt van een eerdere brochure (1990) van de hand van P. Sanders.

De brochure is in de eerste plaats gericht op mensen die de kerk nog niet kennen. Maar ook wie er al jaren mee vertrouwd is, zal vast wel iets aantreffen, wat hij of zij nog niet wist.

In het jaar 2001/2002 is deze kerk van binnen en van buiten aanzienlijk gerenoveerd. Ondergetekenden waren hierbij betrokken als voorzitter en pastor van de bouwcommissie. Met deze informatie hopen we iedere lezer en bezoeker (nog meer) te betrekken bij deze oude, maar vernieuwde kerk. Daarom hebben we deze uitgave genoemd: *Oud & Nieuw*.

Deze brochure werd oorspronkelijk uitgegeven bij gelegenheid van Monumentendag 2004. De tekst van deze tweede uitgave is op een paar punten aangepast en aangevuld.

De renovatie is betaald met geld van de parochie, een subsidie van de Rijksdienst voor Monumentenzorg en een grote renteloze lening vanuit het Bisdom Haarlem. Als u na het lezen van deze brochure een bijdrage wilt geven aan de kosten van het onderhoud, dan zal de parochie u daar zeer erkentelijk voor zijn. U kunt uw bijdrage storten op gironummer 72 35 992 t.n.v. Parochie H. Maria, Sterre der Zee, Den Helder, onder vermelding van: gift onderhoud PP.

Vooraf echter hopen wij, dat u door het lezen van deze brochure nog meer thuis raakt in dit huis van de mensen en het Huis van God.

P. Rieswijk.
J. van Diepen.

• *geschiedenis*

De Petrus en Pauluskerk (in de volksmond PP) werd in 1840 gebouwd. Zij verving het kerkje in de Oude Helder dat daar in alle eenvoud rond 1785 was ingericht in het huis van Jan Spanjaard aan de Langestraat, tegenover de Blomsteeg. Na tientallen moeilijke jaren - zonder kerk en zonder eigen pastoor - werd in dat jaar 1785 de r.-k. parochie voor Huisduinen en Den Helder weer opgericht en voorzien van een eigen kerkgelegenheid met de H. Nicolaas als patroon. Van dit oude kerkhuis aan de Langestraat is nog een maquette te zien in het parochiecentrum. De maquette is gemaakt door L.W. van Wel.

De PP kerk werd gebouwd in de stijl van het neoclassicisme, de stijl van die tijd. De kerk is een zogeheten “Waterstaatskerk”. In die tijd mochten er alleen kerken worden gebouwd na koninklijke goedkeuring. Deze werd slechts verleend als de ingenieurs van het Ministerie van Waterstaat het ontwerp maakten. Het ontwerp voor deze kerk is gemaakt door de Haarlemse opzichter van de Provinciale Waterstaat Herman Hendrik Dansdorp. De Helderse aannemer Hendrik Leewens bouwde de kerk voor de som van F. 30.000,--. De eerste steen werd gelegd op 2 maart 1840 door pastoor J. van Gent en kapelaan G.v.d.Bosch.

De kerk en de parochie werden genoemd naar de HH. Petrus en Paulus, duidelijk anders dan eerder, toen de H. Nicolaas de patroon was. Mogelijk wilde men zich onderscheiden van de Oud-katholieke Nicolaasparochie. De verbondenheid met Rome komt ook in de naam zelf tot uitdrukking evenals in het medaillon op de voorgevel: twee gekruiste sleutels onder een driekroon (tiara), symbool van de verbondenheid met de bisschop van Rome, de paus van de r.-k. kerk. De PP kerk is als een van de oudste gebouwen in Den Helder een Rijksmonument.

• *het exterieur*

De kerk heeft een eenvoudige structuur. Een halsvormige voorgevel met een bescheiden toren, muren van baksteen en een zadeldak vormen

Op de koorzolder zien we ook

• *het orgel*

Het is gebouwd in 1903 door Jos Vermeulen te Alkmaar, mede op basis van pijpwerk dat oorspronkelijk kwam uit het kleine Loret Vermeersch-orgel, in 1840 geplaatst. In 1978 is het orgel grondig gerestaureerd door Vermeulen. Tegenwoordig is het orgel in onderhoud bij Flentrop Orgelbouw B.V.

• *de kruiswegstaties*

De kruiswegstaties zijn in 1880 vervaardigd door de Helderse kunstenaar Jan Dunselman. Ze hebben altijd gehangen in de O.L.V.O.O.-kerk aan de Jan in 't Veltstraat. Na de sluiting van deze kerk in het jaar 1990 zijn ze overgebracht naar de Petrus en Pauluskerk.

De kunstenaar Jan Dunselman die in zijn tijd “een betekenend kerkschilder” werd genoemd, is geboren in Den Helder op 5 augustus 1863. Van jongs af aan had hij, zoals vele leden van de familie Dunselman, grote belangstelling voor de beeldende kunst en met name de schilderkunst.

Op vijftienjarige leeftijd maakte hij, zoals eerder vermeld, in deze kerk een muurschildering van “De storm op het meer”. Kort daarna, zeventien jaar oud, maakte hij een verzameling schilderijen die nu deze kruisweg vormen. De staties zijn in zoverre geen originele werken, dat de schilder, in grote lijnen, werken van de religieuze schilder J. Führich kopieerde. Het levenswerk van Jan Dunselman, waar hij ongeveer 30 jaren aan heeft besteed, was de beschildering van de H. Nicolaaskerk aan de Prins Hendrikkade te Amsterdam. Hij overleed in 1931 in Amsterdam en ligt begraven op het r.-k. kerkhof in Diemen.

Op de 8^e, 13^e en 14^e statie heeft Dunselman - overigens naar een oude traditie - personen uit zijn eigen omgeving geportretteerd.

Bij de 8^e statie (Christus troost de wenende vrouwen) vinden we zijn moeder Anna Catharina Dunselman-Hoogenbosch en zijn broer Jacob.

* **Vier Hebreeuwse letters יהיה**

Geschilderd in het bovenste deel van het koepelgewelf. Zij vormen de aanduiding van de naam JHWH, de Joodse naam bij uitstek voor De Heer.

- * Beeld van de **H. Paulus**. Anthonie Boggia (?), 1840. Zie ook de toelichting bij het Petrusbeeld.
- * Glas-in-loodraam met afbeelding van de **H. Nicolaas** die marinemensen zegent. Dit raam bevindt zich in de sacristie, (ingang rechts voorin onder het Paulusbeeld) en is van de hand van Jaap Min uit Bergen.
- * Medaillon van **O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand**. Jan Dijker, Den Helder; 1966.
- * Medaillon van de **H. Familie**. (Jezus, Maria, Jozef.) Atelier Löhrer, Utrecht; 1918.
- * Medaillon van de **H. Paulus**. Atelier Löhrer, Utrecht; 1918.
- * Medaillon van de **H. Nicolaas**. Atelier Löhrer, Utrecht; 1918.
- * Medaillon van **paus Johannes XXIII**. Jan Dijker, Den Helder; 1966. Op de band staat de tekst: 'Johannes. XXIII. Vaticanum II'.
- * Beeld van de **H. Maria** in de nis achterin is afkomstig uit de O.L.V.O.O.-kerk. Het beeld - in de jaren zestig bruin geschilderd - is bij de renovatie weer in haar veelkleurigheid hersteld. In de blauwe boog hangen de gedachteniskruisjes met namen van overleden parochianen.
- * Medaillon van de **H. Walterus**. (boven de trap naar de koorzolder) Atelier Löhrer, 1917(of later). Utrecht. Het werd aangeboden aan Walterus Huyg, pastoor in Den Helder van 1887-1923),
- * Gebrandschilderd raam (boven het orgel) met een voorstelling van de **H. Caecilia**, spelend op een harp. Linksonder een luit en een lier en rechts een orgel. Onder de voorstelling de tekst: "De parochianen van St.Petrus en Paulus aan hun dirigent-organist A.Leewens bij zijn 60 jarig jubilé". Het raam werd in 1950 gemaakt door Jaap Min uit Bergen.

Hiermee hebben wij de ronde met de voorstellingen voltooid.

samen het gebouw. Aan de achterzijde is bij de laatste renovatie de sacristie, later bijgebouwd (1929), vervangen door een nieuwe. De bestaande sacristie verkeerde in een slechte staat en stond 16 centimeter uit het lood. Aan de achterzijde werd ook de loopgang verwijderd, waardoor men vroeger vanuit de linkerkant in de kerk naar de sacristie kon komen. Daardoor kon het pleisterwerk aan de achtergevel geheel worden vernieuwd.

Het totale exterieur is in 2001/2002 op vele plaatsen gerestaureerd. Het uurwerk is bijgesteld en de wijzerplaten zijn verguld. Ook de ramen van de kerk zijn schoongemaakt en gerepareerd. Het glas-in-loodwerk is vernieuwd.

Het voorplein is opnieuw ingericht met een bordes bij de hoofdingang en met een hellingbaan voor de minder valide kerkgangers. De zogeheten "boerengeeltjes", ook wel "ijsselmeersteentjes" genoemd, konden daarbij weer goed gebruikt worden.

• *het interieur algemeen*

In de loop van haar lange geschiedenis is de kerk natuurlijk vele malen aangepast en vernieuwd, met name in het jaar 1958 en 1966.

Toen eenmaal vaststond, dat deze kerk tot in lengte van jaren zou blijven bestaan, heeft het parochiebestuur ingezien, dat ook in de nieuwe eeuw een grote renovatie nodig en verantwoord was.

Hoofdaannemer was van Wijnen B.V. en voor het adviseren inzake het interieur heeft Pim van Dijk Designs uit Zutphen ons vele goede diensten bewezen. Tijdens de renovatie hebben ook talloze parochianen veel vrijwilligerswerk gedaan om tot een goed resultaat te komen.

Het interieur heeft een echte gedaanteverwisseling ondergaan.

Het voormalige priesterkoor en het daarbij horende zwartmarmeren altaar werden verwijderd. Alle banken zijn vervangen door stoelen. De oude vloer werd opgevoerd en er werd een geheel nieuwe dekvloer aangebracht. Ook werd er een nieuw verwarmingssysteem met luchtcirculatie geïnstalleerd. Door het verwijderen van het zij-altaar kon er rechts een directe toegang naar de (nieuwe) sacristie gemaakt worden.

Achterin links werd ruimte gecreëerd voor een dubbele toiletvoorziening. Ook de koorzolder werd aangepast.

• *het interieur als liturgische ruimte*

Door genoemde aanpassingen was het mogelijk ook de kerk als liturgische ruimte opnieuw in te richten. De basisgedachte daarbij was het samenkomen van de gemeenschap rond de Tafel van de Heer en Zijn Woord. Daarom werd er gekozen voor een ovaalvormige opstelling van de stoelen rond het liturgisch midden, bestaande uit de altaartafel en de ambo (de preekstoel). Daardoor zijn de deelnemers gericht op het hart van de viering, maar ook op elkaar.

Bij het betreden van de kerk komen de deelnemers eerst in een wat open en lege ruimte, de ontmoetingsruimte voor het begroeten van elkaar, de garderobe, de lectuurvoorziening en het koffiedrinken na afloop. Vanuit de ontmoetingsruimte gaat men via de grote en markante doopvont met stromend, levend water de eigenlijke liturgische ruimte binnen. In de lengte van de doopvont en de altaartafel is het tabernakel gesitueerd.

Vormgeving en kleur van de vloerbedekking zijn aangepast aan de rest van de kerk en markeren de diverse liturgische plaatsen. De kerk is geschilderd in kleuren die gebaseerd zijn op de achtergrondkleur van het grote schilderwerk op de muur voorin de kerk met de afbeelding van de kruisdood van Jezus.

Doopvont, Tafel, Preekstoel en Tabernakel, ook de banken, zijn speciaal voor deze kerk ontworpen en vervaardigd en zijn als zodanig uniek.

* *afbeeldingen en voorstellingen*

In de PP is veel te zien. Gemakshalve maken we een ronde door de kerk, te beginnen links achterin. De kruiswegstaties komen later aan de orde.

- * Beeld van de **H. Antonius van Padua** (1195-1231), gekleed in Franiscaner pij. Het is afkomstig uit de in 1990 gesloten kerk Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen (O.L.V.O.O.) in Den Helder.
- * **Bronzen reliëf van Christus met de twaalf apostelen achter de tafel.** Alle apostelen dragen een stralenkrans behalve de meest rechtse: Judas. Het reliëf is opgenomen in eikenhouten afbeeldingen van wijngaardranken en korenaren en dat alles gevat in een recent gemaakte omlijsting. Het is afkomstig van het vroegere sacramentsaltaar, rechts voorin.
- * Medaillon met de **H. Vincentius** in het glas-in-loodvenster van Frans kathedraalglas. Atelier Löhner (Utrecht), 1918.
- * Medaillon van de **H. Petrus**. Atelier Löhner, Utrecht; 1918.
- * Medaillon van de **H. Johannes de Doper**. Atelier Löhner, Utrecht; 1918. Johannes wijst met de linkerhand naar het Lam Gods, beeld van Christus.
- * Medaillon van de **Geestesduif**. Vervaardigd door de Helderse kunstenaar Jan Dijkster in 1966. Tekst: "Deze is mijn welbeminde Zoon".
- * Beeld van de **H. Nicolaas** (zie beschrijving op achterzijde).
- * Beeld van de **H. Petrus**. Dit beeld en dat van de H. Paulus aan de overzijde stonden oorspronkelijk buiten op de hoeken van de voorgevel. Anthonie Boggia wordt als maker/leverancier genoemd (1840). Toen de stenen beelden eind negentiende eeuw naar binnen verhuisden, werden ze veelkleurig geschilderd.
- * Muurschildering in de nis van de kerk met een expressieve voorstelling van **Christus aan het kruis met daaronder Maria, zijn moeder en de leerling Johannes**. De schildering is gemaakt in 1948 door de Helderse kunstenaar J.B.L. (Lambert) Simon. Het kwam in de plaats van een niet meer te restaureren schildering door Jan Dunselman in 1879 van de Storm op het Meer (Mt.14, 22-33).